

ARAD ISKOLAÜGYE.

1695—1895.

Maga a tanítás azonban egyelőre még tovább folyt. Szomy Lajos igazgatása alatt Berzászy Ádám s Percs Mihály buzgón tanítottak a humaniórákban, Gábor Ferencz, Simonyi Pál és Lippay József pedig a grammatikai osztályokban. 1786. jun. 20. azonban már el volt határozva, hogy a gymnasiumot Temesvárra költöztetik át, s 1788. jul. 31. a kegyesrendiek már meg is kapták a kormány parancsát, hogy Szent-Annáról Temesvárra menjenek át, a gymnasiummal együtt. Alig vonultak ki Szent-Annáról, társházuk, a gymnasium s a convictus épületét, a török háborúban megsebesült katonák kórházává alakították át. Az utolsó tanévben, 1789-ben már csak 35 tanulója volt a szent-annai gymnasiumnak, és csupán egy tanulóval írtak be többet, mikor ugyanazon év őszén már Temesvárt folytatták a Szent-Annán abbahagyott munkát.

Ekként keletkezett a kegyesrendiek temesvári főgymnasiuma. A vármegye az alkotmány helyreállítása után 1790. márcz. 15. s jul. 14. azonnal lépéseket tett, hogy a gymnasiumot s convictust visszahozzák Szent-Annára s megfenyegette a rendet, hogy ha ez és a végrendelet ellen tennének, tanítókul más szerzetbeli papokat hivat meg; a tartományfőnök azonban biztosította a megyét, hogy papjai odamennék, a hová teszik a szentannai convictust s mindenben alkalmazkodnak az alapítók akaratához. Ápr. 20. a kormány is megígérte ugyan a convictus helyreállítását, 1799. aug. 21. és 1800. okt. 8. kelt rendelete értelmében azonban Nagyváradon a pánosok épületét alakíttatta át az 1802. szept. 21. egyesített Bibics- és Alapy-convictusok befogadására. Ekkor már 13,139 frt 8 kr. volt a Bibics-alap kamatja; 1809. nov. 22. azonban a növendékek számát 38-ról mégis 20-ra szállították le, 1817. jan. 14. pedig a convictust másodszor is feloszlatták s a növendékeknek 200 frt ösztöndíjat utaltak ki.

Arad vármegye nem hagyta annyiban, hanem sokszor megsürgette a dolgot s 1825. márcz. 15. nemcsak a kancelláriához írt föl, hanem az országgyűléshez is mint sérelmet terjesztette azt be, s követelte, hogy mivel 200,000 frt tőke még mindig van, necsak 10—12 ifjut lássanak el, hanem visszavéven a kincstárnak 2 $\frac{1}{2}$ %-ra adott kölcsönt, annyi ifjut vegyenek föl, a mennyit csak megbír az alap. 1837. szept. 12. az egyesített két convictust Nagyváradon ugyan, de mégis csak helyreállították s Arad vármegye ezentúl ismét gyakorolhatta ajánló jogát, de csupán 25 ifjúra nézve; 1848. azonban újból feloszlott a convictus, melynek nagyváradai épülete 1849—1861-ig katonai kórházzal szolgált. 1862. okt. 15.

a Bibics-alap már 440,457 frt 81 kr-ra rugván, a kormány 1863. máj. 25. elhatározta, hogy a convictust Nagyváradon ismét helyreállítja s ez alap rovására 400 frtjával 58 ifjut vesz föl. Ebből azonban semmi sem lett. Az alkotmány helyreállítása után tehát Arad vármegye 1867. decz. 2. azt kérte, hogy Aradon a kormány ez alapból egy kilencosztályú lyceumot s 40 tanuló számára convictust állítson fel; mit a király 1868. máj. 12. olykép hagyott helyben, hogy az alapítványból negyven 200 frtos ösztöndíj, esetleg tápintézeti hely az alapítónőtől szabott föltételek szerint rendszeresítettvén, az alapítvány jövedelmének fennmaradó részéből Aradon lyceumot állítsanak. A város telket és 40,000 frtot adván az építkezéshez, 450,000 frt költséggel (mihez utóbb még 40,000 járult) 1872. már elkészült a lyceum szép palotája s 1873. okt. elején megnyilt Arad új királyi gymnasiuma, s vele egyidőben szünt meg az aradi minoriták középiskolája.

A *minoriták aradi gymnasiuma* 128 éven át — a szentannainak rövid működését ide nem számítva, — a Maros-Körös közének egyetlen középiskolája volt.

Aradon *Pakó Tamás* minorita, mint lector, már 1720. táján philosophiát is kezdett tanítani, arra azonban még sokáig nem keríthettek szert, hogy a minoriták gymnasiumot állíthassanak elemi iskolájuk mellé. 1745-ben azonban a rendfőnök Utz Imrét már mint a latin nyelv tanárát küldte Aradra s 1745. nov. 18. a csanádi egyházmegye hatóságának akadémikuskodásai mellett is megnyilt az I. osztály s 1748-ig négy osztályra egészítették ki a gymnasiumot; sőt 1747-ben dr. Késmárszky Amand már bölseletet is előadott a rend papnövéndékeinek s hat világinak. A rend még 1747. febr. 7. megkérte a vármegyét, járna közben, hogy templomuk bővítése és iskolájuk fölépíttetése végett a kormány megengedje Porth Gallus szomszédos telkének megvételét, egyelőre a megye egy külön kis házat bocsátott a gymnasium rendelkezésére, 1750. aug. 21. pedig a házi pénztárból 100 frt segélyt adott a minoritáknak, hogy a syntaxis tanítására második tanítószéket állíthasson. 1751. okt. 4-én már Porth Gallusnak 1400 frton megvett s kellően átalakított házában folytatták a tanítást s 1753. jul. 23. a poétikai és rhetorikai osztályokat is megnyitván, hat osztályúvá bővítették a gymnasiumot, mire a város is évi 50 frtot szavazott meg a gymnasium gyámolítására. Arad városa sohasem felejtheti el a minoritáknak, hogy 1745—76-ig tanárai teljesen ingyen tanítottak, ha csak azt nem veszi valaki jutalomnak, hogy 1759-ben egy professor 6 frtot kapott a várostól azért, mert a VI. osztálylyal egy vigjátékot adatott elő. Ebben a 6 frtban valószínűleg benne van az előadás összes költsége. A minoritákat még 1770. aug. 16. is egyrészt azért ajánlják a megyei rendek a csanádi püspöknek, hogy számukra a koldulást megengedik, mert három

tanárt tartanak az ifjuság nevelésére s a közönség nagy kényelmére és pedig minden erre szánt különös alap nélkül. 1775—76-ban még így is mindent megmozgattak a minoriták, hogy templomukat és iskolájukat megfelelő módon átalakíthassák, kérelmekkel azonban 1776. június 7. elutasította őket a helytartótanács. Ekkor azonban a deák iskolát már kir. gymnasiummá nyilvánította a királyné, azt a nagyváradi főigazgató alá rendelte, s némi fizetést rendelt tanárainak. Így az intézet tekintélye növekedvén, tanulóinak száma is gyarapodott, úgy, hogy az építést ismét szorgalmazni kellett. Végre nagy utána járással 1778. aug. 25. megengedte a katonai hatóság, hogy a gymnasium számára külön földszintes szárnyat ragaszszanak a kolostorhoz, a mi pár hét alatt meg is történt.

Az V. osztályt átlag 16, a VI.-at 30 ifju látogatta s a mi jellemző, 1772-ig főkép szegedi és nagyváradi vándor-deákok, míg maguk az aradiak szivesebben mentek Szent-Annára. Voltak ifjak, kik tíz évig is frequentáltak a felső két osztályt. El lehet képzelni, hogy 23—24 éves legények milyen hatással lehettek a kisebbekre s mennyire zavarták a fegyelmet. De akárhány tanuló nyolc-szor, tízszer is változtatta a gymnasiumot. A nagyobbak havonként 30 krajczártól föfelé 2 frtig tanították a kisebbeket: a legistákat olvasni, a declinistákat, kik karácsontól husvétig a főneveket ejtegették, a comparatistákat, kik mellékeveket fokoztak, a conjugistákat, kik igéket hajtogattak, még pedig néha 3 esztendeig is; a kisebb és nagyobb parvistákat, kik egyszerű és összetett mondatokkal bajlódtek. E hat fokozatból állt az I. osztály, melyet a legjobb tanuló sem végezhetett el másfél esztendőnél előbb. A principisták (II. oszt.) a latin nyelven kívül már hittant, nyelvtant, számtant s rajzot is tanultak; a grammatisták III. s a syntaxisták IV. osztálya 2—2 évfolyamra oszlott; a humaniorákban a poézist (V., utóbb VI. oszt.) és a rhetorikát (VI., utóbb V. oszt.) éveken át tanultak s az idegen helyről jövőeknek Aradon föltétlenül ismételniök kellett a poézist. E poéták 1759—1777. közt iskolai színjátékokat is rendeztek.

Az aradiak szivesen iskoláztatták fiaikat, de már a humaniorákba csak ritkábban adták őket. Ide többnyire idegenek jártak, kik közül a leggazdagabb sem fizetett havonként 6—7 forintnál többet a kosztért. Eleinte csak polgárokat s nemeseket vettek be; az első parasztfiut (Nagy Jánost Ötveresről) 1773-ban, az első oláh parasztot Mácsáról 1783-ban, az első zsidót (Blau Mózeset) 1785-ben írták be. Ösztöndíjat 1785—94. közt 35-en, tandíjmentességet csak 7-en élveztek. Az egyes tanulókról a bizonyítványokban és az 1765-től vezetett anyakönyvekben tett észrevételek (pl. Tököli Péterről és Sebőrről, Bohus Imréről, Vásárhelyi Jánosról stb.) nagyon jellemzők s művelődéstörténelmi szempontból is tanulságosak, ép úgy, mint a néha igen is durva kihágások felsorolásai.

A minoritáktól a gymnasiumot 1789-ben a minorita Kiffovics József igazgatása alatt világiak vették át és pedig a vármegyétől 1790. márcz. 15. nyert olyan meghagyással, hogy megint a régi módon s ne németül, hanem latinul, sőt közben magyarul is tanítsanak, s tandíjat ezentul ne szedjenek. 1800-ban külön épületet nyert a gymnasium, azon a helyen, hol 1885. febr. 24. és okt. 1. közt épült föl a polgári fiúiskola mostani palotája. Az új épület berendezése Mandrik András világi igazgató érdeme, ki 1802—31. állt a gymnasium élén s a királytól tanügyi érdemeiért 1808. és 1834. okt. 31. ismételve kitüntetésben részesült. 1823. nov. 24. a minoriták ismét visszanyertek egy tanszéket s 1829. márcz. 4. Mandrik nyugalomba vonultával (1832.) pedig Zsalud Izidor minorita igazgatása alatt valamennyi (hat) osztályban ők tanítottak. 1833-ban a vizsgálatokon a tanulók már nem csak latinul, de magyarul is felelgettek. A szabadságharc idejében 1848. jun. 3. után a gymnasium épületét ugyan katonai kórházzá alakították át, s a minoriták nagy része nemzetőr lett, hanem azért magánházakban tovább tanítottak s Lakatos Ottó igazgató épen ekkor, 1849. márczinsában, golyók fűtyülése közt kezdte tanítani új tárgyat a szabadkézi rajzot. 1850-ben a bécsi kormány nemcsak négyosztályúvá nem alakította át a minoriták kolostorában szorongó hatosztályú nagygynasiumot, hanem a város magára vállalván 12 tanár, 2 hitszónok, egy iskolaszolga fizetését s az intézet fölszerelését és fenntartását, azt nyolczosztályú főgymnasiummá emelte s a hetedik osztályt már 1850. okt. 15., s a következő évben a nyolczadikat is megnyitotta. A tanítások 1851. jul. 1. a gymnasium saját épületében és pedig az Entwurf szellemében ugyan, de magyarul folytak. 1862. jun. 8. külön tanszéket nyert a román nyelv tanítására. A minoritáknak ezen gymnasiumában 1852-ben 248, 1868. pedig már 428-ra emelkedett a tanulók száma. Ez idő alatt 511-en jelentkeztek érettségi vizsgálatra és csak 46 bukott meg s 1745—1873-ig az intézet megszüntéig 28 praefectus és igazgató s (részben ezeket is odaértve) 162 tanár, s hitelemző működött. Mind a szentannai kegyesrendiek, mind az aradi minoriták tanárai közt többnek nevével találkozunk az irodalom művelői közt.

B. Eötvös József már 1869. szept. 18. megtette az első ásonyomást a 9 osztályra tervezett *lyceum* épülete alapjához. A hálás város róla nevezte el a mintegy fél millió frnyi költséggel csakhamar fölépült palotához vezető Püspök-utczát. B. Eötvös halálával a kormány elejtette a 9 osztályú *lyceum* eszméjét, hanem a pædagogia legszigorubb követelése szerint fölszerelt nyolczosztályú gymnasiummal kívánta megajándékozni Arad városát. A király 1873. ápr. 21. Sváby Pál pozsonyi tanárt nevezte ki igazgatóvá; a kormány pedig aug. 17. kinevezvén az első 9 rendes és 3 helyettes tanárt, a minoriták gymnasiumát feloszlatta s az új kir. gymnasiumot 1873. okt. 4. megnyitotta. A könyvtár alapját Arad

városa vetette meg a tulajdonát tevő Orczy-könyvtár 7078 kötetével s a Vásárhelyi-család 2824 kötetével. Most az intézetnek mintegy 30,000 kötetből álló könyvtára van és gyűjteményei, kivált a természettudományiak, kellően föl vannak szerelve. 1874. decz. 17. megalakult a szegény tanulókat segítő egyesület s az ösztöndíjak és az intézet javára tett egyes alapítványok is sokban előmozdították a tanulók anyagi helyzetét. A gymnasiumnak az első tíz évben 3855 tanulója volt, kik közül 187 jelentkezőből 165-en nyertek bizonyítványt érettségökről.

A gymnasiummal egy épületben helyezte el a miniszterium az 1874. okt. 4. megnyitott áll. főreáliskolát is.

Magyarország *első reáliskolája* voltaképen Aradon keletkezett és pedig akképen, hogy V. Ferdinánd király 1836. okt. 20. szabályos főreáliskolává emelte az aradi zsidók magyar-német iskoláját, minek örömeére Steinitzer Farkas egyházfelügyelő 12 árva tanulót ruházott fel, Chorin Áron pedig szép imát mondott a zsinagógában. Hirschl Mózes aradi nagykereskedő († 1886.) összesen 6000 frotot ajándékozott az iskola czéljaira, miért Lonovics csanádi püspök megbizottja, Gabriel József ujaradi prépost 1838. máj. 30. a királytól adott kis polgári érdempénzzel díszítette föl. Ez intézet igazgatója kezdetől fogva 1860-ig Skreinka Lázár volt, első tanárai pedig ugyanazon időben (1838—62.) Feiteles Leo, 1848—9-ben az Ungar szerkesztője, Beck Ignác és Kánitzer Lázár voltak, kik az 1845-ben fölépült házban nyugdíjaztatásukig, 1862-ig működtek. Az intézet azonban az absolutismus idejében már teljesen elvesztette reáliskolai jellegét s így e helyütt csak mint érdekes kísérlet jöhet számba. Később 1857—1882. közt a Hirschl-féle magánkereskedelmi iskola próbálta helyettesíteni. de német tannyelvvel. Magyar tannyelvvel 1848-ban a morva származású Rotter János is alapított magánkeres. iskolát, melybe az absolutismus korában a megyei urak is szívesen küldték gyermekeiket, mivel katonáknak és beámtereknek úgy sem akarták adni őket.

Intézetét Rotter 1863. őszén *négyszázharminc magán-reáliskolává* alakította át s azt keresk. vasárnapi iskolával s részben bennlakással kötötte össze. 1874. őszén azonban a lyceum épületében megnyílt az *állami reáliskola* első osztálya 84 tanulóval. Az állam évről-évre egy osztályt nyitott meg, Rotter pedig ugyanannyit szüntetett meg, úgy, hogy az 1877—78. isk. év végén reáliskolája teljesen megszűnt. Az állami reáliskolának kezdetben csak egy rendes tanára (Ábrai Lajos) volt s a tárgyakat, mint kiegészítők, gymn. tanárok adták elő s a gymnasium igazgatója egyuttal a reáliskola igazgatója is volt. A tanácskozásokat közösen tartották, a gyűjteményeket közösen használták. 1881. őszén már a nyolczadik osztály is megnyílt s az első érettségi vizsgálatokat 1882. május 2—4. tartották meg. Az intézetnek az első tíz évben

1511 tanulója volt; az első hat évben 47 jelentkező közül sikerrel 40-en tették le az érettségi vizsgálatot. A reáliskola csak 1891-ben, Boros Vida személyében nyert külön igazgatót s 1893-ban teljesen külön vált a reáliskola a gymnasiumtól.

Egy keresk. szakiskola alapítását a város már 1885. márcz. 6. elhatározta és szept. 21. a keresk. és iparkamara is biztosítván hozzájárulását, 1885. őszén Ábrai Lajos igazgatása alatt 40 tanulóval a polg. iskola helyiségében már meg is nyílt államilag segélyezett városi keresk. középiskola, melyet már a következő évben *akadémiai* czímmel ruháztott fel a miniszterium. A harmadik év végén (1888. nyarán) tartották az első érettségi vizsgálatot, midőn 24 ifjú nyert érettségi bizonyítványt. 1890. pedig Arad városának és kereskedőinek lelkes ajándékából a Salaczpark előtt felépült az intézet palotája, melynek most már külön tanári kara van.

A realis-képzést az iparosok és földművesek oktatása terén már Mária-Terézia idejében megkísérelte a vármegye. Mikor a királyné Bécsben *méhész-iskolát* nyitott, 1771. jun. 11. Arad vármegye szintén késznek nyilatkozott, hogy a méhészetre magukban kedvet érező ifjak neveit fölterjeszse a helytartó-tanácshoz; a *selyemtenyészés* tanítására Eszéken alapított iskolának Aradról Török Antal volt az első tanulója, ki 1771. okt. 21. a vármegyétől 27 frt uti költséget kapott; 1772. aug. 4. Bacskó János Antalt, kinek apja mint aradmegyei kincstári hivatalnok halt meg s kétségtelen nemességét bebizonyította, a megye a szenci gazdasági akadémiába való felvételre ajánlotta s 1774. ápr. 12. hasonló ajánlattal látta el Stanislovics Pál nemes ifjút is. De több mint száz esztendeig kellett várni, hogy az anyagi műveltség emelésére magában Aradban is keletkezzenek szakiskolák. Nagy hézagot pótol a *méniesi m. kir. vinczellérképző-intézet*, melynek helyéül Simonyi Lajos földművelésügyi miniszter már 1876. ápr. kijelölte az u. n. Grassalkovicskastélyt s a körülötte levő 17 hold kincst. szőlőt. Az aradi gazdasági egyesületnek 1880. decz. 30. kelt fölhívására Aradmegye és annak társadalma 13 százötven forintos ösztöndíjat alapított s 10 tanulóval az intézet Vargha Imre vezetése alatt már 1881. nov. 14. megnyílt. Viszont az iparos oktatás terén már 1750. táján érdemeket szereztek a radnai Ferenczrendiek, kik a philosophia minden hallgatóját mesterségek tanulására kötelezték; 1840-ben pedig Aradon már megpendítették s nemcsakára meg is valószínűzték az iparosok oktatására szóló *vasárnapi iskola* tervét; de magában Arad városában csak 130 év mulva nyílt meg az *aradi alsófoku ipariskola*, mely mellett 1893. őszétől fogva Nesnera Aladár igazgatása alatt a *fa- és fémipari szakiskola* van hivatva nagy szolgálatot tenni.

Arad főiskolái mind egyházi jellegűek s nem is tartoznak a szoros

értelemben vett főiskolák közé. Legrégibb, valószínűleg még 1730-ban keletkezett a radnai konvent *theologiai és philosophiai iskolája*. 1754-ben a theológiát s a philosophiát 8—8 növendék hallgatta; a theologia lectora Gradiskay György s a philosophiáé Parkovics Ferencz atyák voltak; de valószínű, hogy a tanításra más atyák is befolytak. A bölcsélettel együtt mesterségeket, pl. fafaragást is kellett tanulni. 1755-ben a philosophiai tanfolyamot Dunaföldvárra tette át a tartományfőnök. A theológiát ez évben is kilenczen tanulták (odaértve négy pátert is), és résztvett az előadásokon 6 laikus fráter s 2 harmadéves is. 1756--1783. 4—10, összesen 157 theologus és 7—14, összesen 259 fráter hallgatta az előadásokat, melyeket Nagy Sándor, ki 1777. május 24. a búcsún már magyarul szónokolt, a theologiai moralisból részben már magyarul tartott. II. Józsefnek 1782. ápr. 15. és május 1. kelt rendeletéből a radnai összes atyáknak a temesvári seminariumban kellett lelkészi vizsgálatot tenniök; 1783. november elsejétől kezdve 8 theologusból hatot a budai egyetem hittani karára kellett küldenie a rendnek. Így, mint a konventekben egyaránt, Radnán is megszűnt a theologiai tanfolyam.

Bölcsészeti iskolájok visszaállítását már 1780-ban megkísérelték a Ferenczrendiek. Jakosics József tartományfőnök azonban azt többé nem Radnán, s nem Dunaföldváron, hanem a mindinkább emelkedő Aradon kívánta fölállítani, hol a minorita Sartori Bernát már 1770. előtt tartott egy a bölcséletet védő előadást. Mária Terézia megígérte, hogy e czélra átengedi a Ferenczieknek az óvárban levő kolostorát, mely a szerzetnek az új várba való átköltöztetésével ugys a kincstár tulajdonába menne át. A királyné halálával egyideig arra gondolt ugyan a főnök, hogy az iskolát Budán szervezi, mivel azonban az aradi kolostort még azon évben csakugyan megnyerte, a kőművesekkel azonnal szerződött s Aradon már 1781. tavaszán meg akarta kezdeni az átalakításokat s a kiegészítő építkezéseket. Az iskola egyik tanárául Martinovich Ignácot jelölte ki, ki épen ekkor nyomatott ki egy physikai értekezést s most készült el *Systema universæ philosophiæ* című kéziratával is, mely kiválóan képesítette volna e tanítószerke. Martinovics azonban főnöke engedélye nélkül tábori lelkész, majd (1783. szept. 29.) a leMBERGI akadéMIÁN a physika tanára lett. A ferencziek e közben 1781. május 27. az aradi várból átköltöztek ugyan az újba, a tartományfőnök azonban, úgy látszik, meg sem kezdette az átalakításokat, s az aradi bölcsészeti iskola fölállításától alaposan elvehették a kedvét a József egyházpolitikájáról szóló hírek. 1782. január 1. már különben is bevégezt dolog volt a szerzet eltörlése s ez jan. 26. be is következett.

1790-ben a ferencziek újra működni kezdtek ugyan, bölcsészeti iskolájukat azonban csak 1818. nyitották meg ismét, midőn Puchner József tartományfőnök azt Bajáról Radnára tette át. E tanfolyamnak 1818-ban 4,

1819-ben 3, 1820-ban 2 és 1821-ben 6 hallgatója volt, mind csupán a rend novitiusai. Ekkor azután végképen megszűnt a radnai philosophiai tanfolyam. A következő (1822.) évben nyílt meg a *g.-keletiek aradi theol. intézete*.

Aradmegyének ifjai 1780-tól fogva különösen a nagyváradi bölcsészeti akadémiát látogatták, mely 1788. őszén a jogi kart is megszerezte. Eljártak jogot tanulni Egerbe is, hová Aradmegye a Foglár-alapítványba már 1772. jun. 1. beajánlotta Abrahamffy Antalt. A nagyszombati egyetemet alig látogathatták; annál nagyobb örömmel értesültek annak a hozzáférhetőbb Budára való áthelyezéséről. 1780. június 13. a megye Forray Ignác aljegyzőt s Tahy Ádám ügyészt küldte föl képviselőiül a budai egyetem megnyitására. 1784. jan. 27. már közönnnyel értesült az egyetemnek Pestre való áttételéről, de 1794. nov. 10. nem helyeselte Sárosnak azt az indítványát, hogy a felettből népes Pestről más kisebb városba vigyék át az egyetemet; ellenben 1825. és 1832. erélyesen sürgette, hogy ez egyetem tökéletesen független legyen a bécsitől. Több aradi ifjú nyomtatásban is kiadta a pesti egyetemen a doctori cím elnyerése végett készített értekezését. Látogatták a budai, majd budapesti műegyetemet is. *Tököly* Sebő, Arad jeles szülőtte, már 1838-ban alapítványt tett 12 szerb ifjú számára, kik Pesten vagy az egyetemet, vagy valamely gymnasium VII—VIII. osztályát látogatják. A 100,000 v. forintból álló alaptőkéen kívül két házat adott e célra a Zöldfa-utczában, s három házat és 40 lánccs földet Aradon. Rendelkezése szerint minden tanuló szabad lakást, fűtést, világlátást s évenként 100 frtot kapott. Most az intézetben 18 ifjúnak van helye s a lakáson, fűtésen, világlátáson s 300 frton kívül a leczke- és vizsgálati díjak felét is az intézet fizeti. Az alaptőke idáig 250,000 frtra, a könyvtár pedig 5000 kötetre emelkedett. A Tökölyanum 1887-ig 250 szerbet nevelt a hazának. A kétemeletes szerb diákokthon élén 1873. óta Popovics István, az ösmert szerb költő áll. A magyar ifjakra újabban *Bohus* Zsigmond cs. és kir. kamarás gondolt, ki 1890. máj. 6-án tizezer frtos alapítványt tett 2 műegyetemi hallgató, vagy a technikai pályára készülő gymn. vagy realisk. aradmegyei keresztény tanuló ösztöndíjára. A Budapesten tanuló ifjak a hetvenes években külön kört alakítottak az együvé-tartozás érzületének emelésére. Ez azonban époly rövid életű volt, mint a Falk Miksa elnöklése alatt 1887. máj. 5-én Budapesten alakult Aradi kör.

A hazai és külföldi iskolákon nagy számmal tanult aradi ifjak névsorát meg sem kíséreltem egybeállítani. Az egyetemeket most már Aradból sem tisztán kenyérkereset végett, hanem a tudományok iránt való igaz szeretetből kezdték fölkeresni.

MÁRKI SÁNDOR.